

2002.11.15 wyrok SN II CKN 986/00

Wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego powoduje sytuację analogiczną do tej, jaką co do przerwania biegu przedawnienia wywołuje wniesienie pozwu o zapłatę. Tak samo jak pozew bankowy tytuł egzekucyjny stanowi przewidzianą prawem formę zgłoszenia powództwa. Brak w tym przypadku organu sądowego jest konsekwencją programowego ominięcia drogi sądowego postępowania rozpoznawczego.

Przewodniczący: SSN Gerard Bieniek.

Sędziowie SN: Teresa Bielska-Sobkowicz, Maria Grzelka (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "H.-W." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. przeciwko Centrali Banku Gospodarki Żywnościowej Spółce Akcyjnej w W. o pozbawienie wykonalności bankowego tytułu wykonawczego, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 7 listopada 2002 r. na rozprawie kasacji powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w Ł. z dnia 17 lutego 2000 r.

1) oddala kasację,

2) zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanej kwotę 3.000,- (trzy tysiące) złotych tytułem kosztów procesu za instancję kasacyjną.

Wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego powoduje sytuację analogiczną do tej, jaką co do przerwania biegu przedawnienia wywołuje wniesienie pozwu o zapłatę. Tak samo jak pozew bankowy tytuł egzekucyjny stanowi przewidzianą prawem formę zgłoszenia powództwa. Brak w tym przypadku organu sądowego jest konsekwencją programowego ominięcia drogi sądowego postępowania rozpoznawczego.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w Ł. oddalił apelację powoda od wyroku Sądu okręgowego w Ł., mocą którego oddalone zostało powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego - bankowego tytułu egzekucyjnego nr (...) z dnia 12 marca 1998 r., zaopatrzonego w klauzulę wykonalności. Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu pierwszej instancji, że w chwili wszczęcia przez pozwanego postępowania egzekucyjnego roszczenie objęte ww. tytułem wykonawczym nie było przedawnione. Przyjął, że bieg terminu przedawnienia został przerwany zarówno przez wszczęcie egzekucji na podstawie wcześniejszych bankowych tytułów wykonawczych wystawionych przez pozwanego odnośnie do tego samego zobowiązania powoda, jak i przez wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego z dnia 12 marca 1998 r. Ponadto stwierdził, że weksel in blanco, poręczony przez powoda, został wypełniony na sumę nieprzekraczającą przyjętych zobowiązań wekslowych.

W kasacji powód zarzucił powyższemu wyrokowi naruszenie prawa materialnego - art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 53 ust. 2 ustawy Prawo bankowe z 1989 r. przez błędne przyjęcie, że złożenie wniosków o wszczęcie postępowania egzekucyjnego w 1995 roku na podstawie bankowych tytułów wykonawczych przerwało bieg przedawnienia roszczenia pozwanego w sytuacji, gdy do wystawienia tych tytułów nie było podstaw, co stwierdził Sąd Apelacyjny w W. w sprawie o umorzenie egzekucji. Zarzucił też naruszenie art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 96 i 97 ust. 1 ustawy Prawo bankowe z 1997 r. przez błędne przyjęcie, że wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego przerywa bieg terminu przedawnienia roszczenia nim objętego. Ponadto,

zarzucił naruszenie przepisów postępowania - art. 316 k.p.c. Skarżący, podniósł, że zarówno w świetle dawnego Prawa bankowego jak i obecnie nie można bankowi nadawać uprawnień sądów lub innych organów orzekających, o których mowa w art. 123 § 1 pkt 1 k.c. oraz, że skoro wystąpienie o nadanie tytułowi bankowemu klauzuli wykonalności nie jest uznawane za czynność zmierzającą bezpośrednio do zaspokojenia roszczenia, to tym bardziej waloru takiego nie posiada samo wystawienie tytułu. Powód w kasacji wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie powództwa.

Stan faktyczny w rozpoznawanej sprawie był bezsporny.

Powód był poręczycielem weksla in blanco wystawionego przez osobę trzecią i wręzonego pozwanemu na zabezpieczenie zwrotu kwot zapłaconych przez pozwanego bankowi amerykańskiemu w ramach realizacji gwarancji bankowej z tytułu kredytu udzielonego osobie trzeciej. Po tym, jak kredytobiorca nie wywiązał się w całości ze swego zobowiązania i pozwany zapłacił bankowi amerykańskiemu określoną kwotę, wypełnił on w dniu 15 marca 1995 r. posiadany weksel na sumę 2.953.688,03 złotych i wskazał dzień 16 marca 1995 r. jako termin zapłaty weksla. Następnie pozwany wystawił bankowe tytuły wykonawcze i w dniach 16 marca i 3 kwietnia 1995 r. wystąpił do Komorników Sądów Rejonowych w S. i w W. o wszczęcie przeciwko powodowi egzekucji w trybie art. 53 ust. 2 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. - Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359 ze zm.). Egzekucja wszczęta na podstawie tych wniosków została umorzona przez Sąd Apelacyjny w W. wyrokiem z dnia 30 stycznia 1997 r. (...). Przyczyną uwzględnienia żądania powoda w ww. sprawie było ustalenie, że weksel będący podstawą wystawienia bankowych tytułów wykonawczych nie został przedstawiony powodowi do zapłaty zgodnie z art. 46 Prawa wekslowego. W dniu 11 lutego 1997 r. pozwany przedstawił powodowi przedmiotowy weksel do zapłaty, po czym, w dniu 12 marca 1998 r. wystawił bankowy tytuł egzekucyjny nr (...). W tym samym dniu pozwany złożył w Sądzie Rejonowym w W. wniosek o nadanie klauzuli wykonalności. Po uzyskaniu klauzuli w lutym 1999 r. pozwany wniósł o wszczęcie na podstawie powyższego tytułu wykonawczego, egzekucji.

W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny przyjął, że pozwany mógł skutecznie wystawić bankowy tytuł egzekucyjny obejmujący roszczenie z poręczenia wekslowego przyjętego pod rządami Prawa bankowego z 1989 r. oraz że do nadania takiemu tytułowi klauzuli wykonalności nie było wymagane oświadczenie dłużnika o poddaniu się egzekucji. Powód w kasacji stanowiska tego nie podważał. Nie było też między stronami sporu, że termin przedawnienia roszczeń pozwanego do powoda przewidziany w art. 70 w zw. z art. 32 Prawa wekslowego (Dz. U. z 1936 r. Nr 37, poz. 282) upływał w dniu 16 marca 1998 roku.

Powództwo opozycyjne oparte zostało przede wszystkim na zarzucie przedawnienia roszczenia pozwanego; również w kasacji problematyka przedawnienia została wyeksponowana. Spór sprowadzał się do kwestii, czy czynnością przerywającą bieg przedawnienia, o której mowa w art. 123 § 1 pkt 1 k.c., była czynność wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego z dnia 12 marca 1998 r. Nr (...), ewentualnie, czynność złożenia przez pozwanego w marcu i kwietniu 1995 r. wniosków, w wyniku których wszczęta została egzekucja, następnie umorzona przez sąd na podstawie art. 53 ust. 3 Prawa bankowego z 1989 roku.

Powód prezentował stanowisko, że wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego nie przerywa biegu terminu przedawnienia roszczenia w nim wymienionego oraz że dopiero wniosek o wszczęcie egzekucji, jako zmierzający bezpośrednio do zaspokojenia roszczenia i skierowany do organu powołanego do jego egzekwowania, stanowi czynność skuteczną w świetle art. 123 § 1 pkt 1 k.c. Pozwany twierdził, że przywilej banku przewidziany w art. 96 i 97 Prawa bankowego z 1997 roku tym się m.in. wyraża, iż wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego zastępuje proces sądowy zakończony wyrokiem. Wskazał, że za powyższym przemawia konstrukcja art. 97

Prawa bankowego z 1997 roku statuująca, że dłużnik w oświadczeniu składanym bankowi określa termin, do którego bank może wystawić bankowy tytuł egzekucyjny. Zdaniem pozwanego termin ten nie może być dłuższy niż 3 lata, o których mowa w art. 118 k.c. W każdym razie, czynnością taką jest wniosek o nadanie klauzuli wykonalności. W przypadku przyjęcia poglądu przeciwnego przywilej banku byłby pozorny.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z punktu widzenia celu ominięcia postępowania sądowego wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego bez wątplenia skupia w sobie elementy wytoczenia powództwa oraz stwierdzenia, że określone świadczenie nadaje się do egzekucji. Powstanie bankowego tytułu egzekucyjnego nie przesądza natomiast o zasadności roszczenia banku ani nie konsumuje biegu terminu do rozpoznania roszczenia ze skutkiem w postaci zastosowania terminu 10-letniego z art. 125 k.c. przewidzianego do zaspokojenia w postępowaniu egzekucyjnym roszczenia prawomocnie osądzonych. Bankowy tytuł egzekucyjny nie ma mocy wiążącej orzeczenia sądowego ani nie stwarza stanu powagi rzeczy osądzonej (art. 365 i 366 k.p.c.). Wobec tego, mimo że po zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności tytuł taki pozwala na egzekwowanie świadczeń w nim wymienionych w istocie dotyczy on roszczeń stale jeszcze dochodzonych w tym sensie, że nie zostały one osądzone. Dążenie banku do otrzymania świadczenia wymienionego w bankowym tytule egzekucyjnym nie może być więc postrzegane w aspekcie zaspokojenia wierzyciela w świadczeniu należnym mu obiektywnie, tj. zgodnie z rzeczywiście istniejącym zobowiązaniem dłużnika i ze skutkiem w postaci wygaśnięcia zobowiązania. W takiej sytuacji wszczęcie przez bank postępowania egzekucyjnego nie zmierza do "zaspokojenia roszczenia" w takim rozumieniu, w jakim pojęcie "zaspokojenie" użyte zostało zarówno w art. 123 § 1 pkt 1 k.c., jak i w art. 125 k.c. i wydaje się, że nie podlega w ogóle rozważaniu pod kątem możliwości przerwania biegu przedawnienia roszczeń wymienionych w bankowym tytule egzekucyjnym.

Z tych samych względów skutek w postaci przerwania biegu terminu do dochodzenia roszczenia nie może być wiązany z czynnością złożenia wniosku o nadanie bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności. Skoro czynnością taką nie jest wnioskowanie o wszczęcie egzekucji, to, tym bardziej, taką czynnością nie jest zabieganie o klauzulę, która jedynie umożliwia złożenie wniosku egzekucyjnego. Okoliczność, że uzyskanie klauzuli wykonalności nie jest skierowane na bezpośrednie zaspokojenie roszczenia, co podkreślił Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku i z czym należy się zgodzić, w rozpoznawanej sprawie nie stanowiła argumentu istotnego. Wspiera ona rozważania tylko na tle stanu faktycznego, w którym chodzi o przerwę terminu 10-letniego przewidzianego dla egzekwowania roszczeń prawomocnie osądzonych (art. 125 k.c.). Uszło uwagi Sądu Apelacyjnego, że w orzeczeniach Sądu Najwyższego z 22 lutego 1973 r. III CRN 111/72 (OSNC 1974 nr 1, poz. 12) i z 20 lutego 1974 r. III CZP 2/74 (OSNC 1975 nr 2, poz. 18), powołanych w zaskarżonym wyroku prezentowany pogląd dotyczył właśnie terminu z art. 125 k.c., w związku z czym nie nadawał się do wykorzystania w sprawie niniejszej.

Roszczenie objęte bankowym tytułem egzekucyjnym podlega osądzeniu w przypadku, gdy dłużnik wystąpi o ustalenie, że nie istnieje zobowiązanie, z którego bank wywodzi swoje roszczenia, albo z powództwem przeciwegzekucyjnym, albo z żądaniem zwrotu świadczenia wyegzekwowanego na podstawie bankowego tytułu (por. uchwała Całej Izby Cywilnej SN z dnia 17.XII.1960 r. I CO 24/60 - OSN 1961, poz. 62, wyrok SN z dnia 22 lipca 1997 r. I CKN 409/97 - "Prawo bankowe" nr 2 z 1998 r. str. 77). W razie bezczynności dłużnika do osądzenia nie dojdzie. W każdym jednak razie wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego powoduje sytuację analogiczną do tej, jaką co do przerwania biegu przedawnienia wywołuje wniesienie

pozewu o zapłatę. Tak samo jak pozew bankowy tytuł egzekucyjny stanowi przewidzianą prawem formę zgłoszenia powództwa. Brak w tym przypadku organu sądowego jest konsekwencją programowego omięcia drogi sądowego postępowania rozpoznawczego.

Zdaniem Sądu Najwyższego, w sprawie niniejszej bieg 3-letniego terminu przedawnienia upływającego w dniu 16 marca 1998 roku został przerwany przez wystawienie w dniu 12 marca 1998 roku bankowego tytułu egzekucyjnego nr (...). Za przyjęciem tego stanowiska i odrzuceniem poglądu, że przerwę mogłaby spowodować jedynie czynność złożenia wniosku egzekucyjnego przemawiają, oprócz argumentów jurydycznych, także istotne względy celowościowe. Obowiązek zaopatrzenia bankowego tytułu egzekucyjnego w klauzulę wykonalności oraz niemożność przewidywania terminu, po upływie którego sąd rozpozna wniosek banku o nadanie klauzuli (termin z art. 97 ust. 3 Prawa bankowego z 1997 r. ma charakter instrukcyjny) wywołałyby konieczność zrezygnowania przez bank z korzystania z całego okresu przedawnienia. Wymuszałoby to czynności wcześniejsze po to, żeby po uzyskaniu klauzuli wykonalności możliwe było wszczęcie egzekucji przed upływem okresu przedawnienia. Nie wydaje się, aby pozostawało to w zgodności z uprzywilejowanym charakterem instytucji przewidzianej w art. 96 i 97 Prawa bankowego z 1997 roku.

Już pod rządami Prawa bankowego z 1989 roku Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 27 czerwca 1995 r. III CZP 76/95 (OSNC 1995 nr 11, poz. 155) wyraził pogląd, że wystawienie bankowego tytułu wykonawczego jest równoznaczne z wytoczeniem powództwa. Zdaniem Sądu Najwyższego w obecnym składzie, pogląd ten nie stracił na aktualności. Również w motywach uchwały z dnia 11 października 2001 r. III CZP 45/01 (OSNC 2002, nr 6, poz. 73) Sąd Najwyższy, uzasadniając tezę o możliwości nadania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi wykonawczemu, który był podstawą egzekucji administracyjnej umorzonej przed dniem 1 stycznia 1998 r. z powodu jej bezskuteczności stwierdził, że tytuł ten mógłby tworzyć dla banku - wierzyciela istotne konsekwencje materialnoprawne w ramach istniejącego pomiędzy stronami stosunku zobowiązaniowego, np. w zakresie przedawnienia roszczeń nim stwierdzonych. Wydaje się, że u podstaw tego stwierdzenia legł pogląd zbieżny z wyrażonym w niniejszej sprawie.

Nie stanowi argumentu przeciwko przyjęciu ww. poglądu okoliczność, że w niektórych sytuacjach istotna mogłaby okazać się wątpliwość co do prawdziwości wystawienia przez bank tytułu egzekucyjnego w dniu oznaczonym jako data wystawienia. Prawdziwość powyższej daty mogłaby bowiem podlegać badaniu przez sąd przy wykorzystaniu dostępnych środków dowodowych wnioskowanych przez strony w ramach konstrukcji przewidzianych w art. 253 k.p.c. Dowodu pewnego dostarcza informacja co do daty wpłynięcia do sądu wniosku o nadanie klauzuli wykonalności wraz z załączonym bankowym tytułem egzekucyjnym (art. 781 § 2 i art. 783 § 2 in fine k.p.c.). W tej dacie bez wątpienia tytuł egzekucyjny istniał.

Z przedstawionych względów nie mógł być uwzględniony zarzut kasacji co do naruszenia art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 96 i 97 Prawa bankowego z 1997 roku.

Nie ma wpływu na ocenę trafności zaskarżonego wyroku zarzut kasacji odnośnie do błędnego przyjęcia przez Sąd Apelacyjny, że wszczęcie w 1995 roku postępowania egzekucyjnego na podstawie bankowych tytułów wykonawczych przerwało bieg terminu przedawnienia. Powództwo w niniejszej sprawie wytoczone zostało w związku z tytułem wykonawczym - bankowym tytułem egzekucyjnym nr (...) z dnia 12 marca 1998 r. zaopatrzonym w klauzulę wykonalności. Tylko odnośnie do tego tytułu należało prowadzić ustalenia i rozważania w świetle art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. Stanowisko Sądu Apelacyjnego wykraczające poza wskazany zakres nie wymaga oceny, bo byłaby ona bezprzedmiotowa.

Zarzut naruszenia art. 316 k.p.c. był bezzasadny. Treścią ww. przepisu jest obowiązek sądu wyrokowania na podstawie stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy. Skarżący

nie zarzucał, żeby Sąd Apelacyjny nie orzekał na podstawie wymaganego stanu rzeczy, w związku z czym powołanie się w kasacji na art. 316 k.p.c. było chybione. Sformułowanie zarzutów co do błędnego ustalenia, że weksel in blanco został wypełniony na sumę nieprzekraczającą przyjętych zobowiązań wekslowych oraz że wypełnienie weksla ponad wysokość nominału blankietu wekslowego nie miało znaczenia wymagało wskazania przepisów odpowiadających treści tych zarzutów; takich przepisów skarżący nie wymienił. Można dodać, że - wbrew stwierdzeniu kasacji - Sąd Apelacyjny na str. 10 uzasadnienia zaskarżonego wyroku zajął merytoryczne stanowisko w kwestii prawidłowości wypełnienia weksla.

Z przedstawionych względów kasacja została oddalona - art. 393¹² k.p.c. O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i art. 108 § 1 k.p.c. przy uwzględnieniu odpowiednio zasad i stawek przewidzianych w § 3 ust. 1, § 4 pkt 7 i § 15 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za czynności adwokacie i opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. Nr 64, poz. 1013 ze zm.).